

Τα μυστικά του δάσους

Τα δέντρα μπορούν να μας διδάξουν τα ουσιώδη της ζωής, διαπιστώνει όποιος διαβάσει το βιβλίο του δασολόγου **Peter Wohlleben**

ΤΗΣ **ΑΝΝΑΣ ΛΥΔΑΚΗ**

«**Π**ήγα στο δάσος επειδή επιθυμούσα να ζήσω συνειδητά, να αντιμετωπίσω μονάχα τα ουσιώδη της ζωής και να δω αν θα μπορούσα να μάθω όσα είχε να μου διδάξει» έγραφε το 1854 ο H.D. Thoreau (*Walden ή η ζωή στο δάσος*, μετάφραση Β. Αθανασιάδης, Κέδρος). Και διαβάζοντας το βιβλίο του P. Wohlleben *Η μυστική ζωή των δέντρων* διαπιστώνει κανείς ότι πράγματι το δάσος μπορεί να μας διδάξει τα ουσιώδη της ζωής.

Οι δρυάδες και οι αμαδρυάδες, οι νύμφες που ζούσαν στους κορμούς των δρυών ή έτρεχαν κάτω από τα φυλλώματα των δέντρων, χάθηκαν με την απομάγευση της φύσης. Όμως η ζωή που κυλά μυστικά μέσα στο δάσος εξακολουθεί να μαγεύει όποιον θελήσει να τη μελετήσει, όπως έκανε ο δασολόγος Wohlleben, συγγραφέας του βιβλίου που έγινε παγκόσμιο best seller.

Αργοί ρυθμοί

Τη ζωή των δέντρων δεν την κατανοούμε, γιατί οι ρυθμοί τους είναι πολύ αργοί. Τα παιδικά και τα νεανικά τους χρόνια διαρκούν δέκα φορές περισσότερο από τα δικά μας, η συνολική διάρκεια της ζωής τους είναι τουλάχιστον πέντε φορές μεγαλύτερη από την ανθρώπινη. Ενεργές κινήσεις, όπως το να ξεδιπλώσουν τα φύλλα τους ή να αναπτύξουν βλαστούς, απαιτούν βδομάδες και μήνες. Έτσι φαίνεται ότι τα δέντρα είναι στατικά πλάσματα, ακίνητα σχεδόν όσο και οι πέτρες.

Όμως τα δέντρα είναι μεγαλόπρεπα πλάσματα: κάτω από το φύλλωμά τους εμείς μοιάζουμε με μυρμήγκια στο χορτάρι, σημειώνει ο Wohlleben και στο βιβλίο του μας παρουσιάζει τη «λογική» τους, τη «λογική της φύσης». Και μάλιστα για να περιγράψει τα θαύματα της ζωής των δέντρων χρησιμοποιεί όρους που συνήθως αναφέρονται στον άνθρωπο και στα άλλα ζώα. Ας δούμε μερικά από τα εκπληκτικά χαρακτηριστικά της «καθημερινής ζωής των δέντρων», που αναφέρονται στο σπουδαίο αυτό βιβλίο:

Η οξιά, η βελανιδιά, η ερυθρελάτη, το πεύκο, ο καρπίνος, η σημίδα, η σεκόγια, κάθε δέντρο διαλέγει τον τόπο του και ζει εκεί εκατοντάδες χρόνια μαζί με τους μύκητες, που είναι κατά κάποιον τρόπο βοηθοί των δέντρων. Έχουν αίσθηση του χρόνου και αρχίζουν να βλασταίνουν όταν οι ζεστές μέρες υπερβούν έναν συγκεκριμένο αριθμό και η φυλλοβολία ή η αναβλάστησή τους εξαρτώνται όχι μόνο από τη θερμοκρασία αλλά και από τη διάρκεια της ημέρας. Ωστόσο, αν αλλάξουν οι περιβαλλοντικές συνθήκες, λόγω ρύπανσης του ατμοσφαιρικού αέρα, για παράδειγμα, τότε πεθαίνουν.

Αλληλοβοήθεια

Τα δέντρα είναι κοινωνικά πλάσματα και μοιράζονται την τροφή τους με άλλα δέντρα του ίδιου είδους. Η ανταλλαγή θρεπτικών ουσιών, η αλληλεγγύη και η αλληλοβοήθεια μεταξύ γειτόνων αποτελούν κανόνα. Η κοινότητα στηρίζει ακόμα και τα άρρωστα δέντρα και τα τροφοδοτεί με θρεπτικά συστατικά μέχρι να ανακάμψουν. Προφανώς το δάσος δεν έχει κανένα συμφέρον να χά-

σει τα πιο αδύναμα μέλη του, διότι έτσι δημιουργούνται κενά που ενοχλούν το ευαίσθητο μικροκλίμα με το ημίφως και τα υψηλά επίπεδα υγρασίας της ατμόσφαιρας. Η ευημερία τους εξαρτάται από την κοινότητα και, αν εξαφανιστούν οι υποτιθέμενοι αδύναμοι, τότε χάνουν και οι άλλοι. Το δάσος δεν θα είναι πια κλειστό, ο καυτός ήλιος και ο ορμητικός αέρας θα φτάνουν μέχρι το έδαφος και θα αλλάζουν το υγρό-δροσερό κλίμα.

Τα νεαρά δέντρα βιάζονται να μεγαλώσουν, αλλά οι μητέρες τους δεν το επιτρέπουν. «Γνωρίζουν» αυτό που ξέρουν οι επιστήμονες: η αργή ανάπτυξη κατά τα νεανικά χρόνια αποτελεί προϋπόθεση για να φθάσει ένα δέντρο σε βελτιά γεράματα. Έτσι, η μητέρα καλύπτει το μικρό με την κόμη της και μαζί με τα γειτονικά δέντρα δημιουργεί μια πυκνή στέγη που αφήνει μόνο το 3% του ήλιου να περάσει. Επειδή όμως αυτό το ποσοστό δεν αρκεί για τη φωτοσύνθεση, οι μητέρες τα «θπλάζουν» με τον τρόπο τους: επικοινωνούν με τα μικρά τους μέσω των ριζών προσφέροντάς τους σάκχαρα και άλλα θρεπτικά συστατικά.

Τα δέντρα δημιουργούν παρέες και σέβονται τους φίλους τους: Δύο δέντρα του ίδιου είδους που ψηλώνουν μαζί, απλώνουν τα κλαδιά τους μέχρι να αγγίξουν το ένα το άλλο. Από εδώ και πέρα αναπτύσσουν δυνατό φύλλωμα μόνο προς τα έξω, προς τους «μη φίλους». Δεν θέλουν να στερήσουν τίποτα ο ένας από τον άλλο, καθώς οι θέσεις του αέρα και του φωτός πρέπει να μοιράζονται στα ίσα.

Η γλώσσα των οσμών

Το καταπληκτικό είναι ότι η γλώσσα των οσμών, που υπάρχει στα ζώα, υπάρχει και στα δέντρα. Επικοινωνούν μεταξύ τους με τις μυρωδιές. Στις σαβάνες της Αφρικής μια ακακία που δέχεται επίθεση από καμπλοπάρδαλη «ειδοποιεί» τα γειτονικά δέντρα για τον κίνδυνο με τοξικές ουσίες που αποθηκεύει μέσα σε λίγα λεπτά στα φύλλα της. Τα διπλανά δέντρα το οσμίζονται και κάνουν αμέσως το ίδιο. Η καμπλοπάρδαλη, που το ξέρει αυτό, συνεχίζει το γεύμα της σε πιο μακρινά δέντρα ή κινείται αντίθετα προς τη φορά του ανέμου, εκεί όπου δεν έχει φτάσει ακόμη το «μήνυμα». Όλα τα παραπάνω ισχύουν για τα φυσικά δάση, γράφει ο Wohlleben. Τα καλλιεργούμενα φυτά έχουν χάσει μέρος της ικανότητάς τους να επικοινωνούν υπόγεια με τις ρίζες ή υπέργεια με τις μυρωδιές. Είναι, κατά κάποιον τρόπο, σαν να έχουν χάσει την ακοή και τη μιλιά τους και γίνονται έτσι εύκολη λεία των εντόμων. Ευάλωτα γίνονται τα δέντρα και όταν γερνούν. Τότε παχαίνει ο κορμός τους – όπως στους ηλικιωμένους ανθρώπους – και κάνουν «ρυτίδες» στον φλοιό, που παύει να προφυλάσσει το εσωτερικό του δέντρου.

Ο Wohlleben, εμβριθής μελετητής του δάσους, με καταπληκτικό τρόπο, με χιούμορ και ευαισθησία, μας μιεί στη συναρπαστική, μυστική ζωή των δέντρων. Συνήθως, σημειώνει ο ίδιος, η ευημερία του δάσους μάς ενδιαφέρει μόνο στον βαθμό που είναι απαραίτητη για την καλύτερη εκμετάλλευσή του. Γι' αυτό και χρησιμοποιούνται βάρβαρα μηχανήματα ή υλοτομούνται δέντρα

Αν θέλουμε να παίρνουμε αυτά που μας δίνει το δάσος, πρέπει να φροντίσουμε να είναι ευτυχημένο, τονίζει ο συγγραφέας

μεγάλης ηλικίας, δυσκολεύοντας έτσι τη ζωή των υπόλοιπων δέντρων, καθώς δεκάδες χιλιάδες είδη συνδέονται και εξαρτώνται το ένα από το άλλο.

Αν θέλουμε να παίρνουμε αυτά που μας δίνει το δάσος, πρέπει να φροντίσουμε να είναι ευτυχημένο, τονίζει. Σε αναλογία με την εκμετάλλευση των ζώων, καταλήγει ο Wohlleben, οφείλουμε να μην προκαλούμε άσκοπη ταλαιπωρία στα δέντρα.

Το σωστό θα ήταν «στην επαφή με ζώα, φυτά και άλλους οργανισμούς να λαμβάνεται υπόψη η αξιοπρέπεια του εκάστοτε πλάσματος». Και τα δέντρα είναι φανερό πως έχουν μια κρυφή αξιοπρέπεια που πρέπει να σεβαστούμε.

Η κυρία Άννα Λυδάκη είναι καθηγήτρια Κοινωνιολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

PETER WOHLLEBEN
Η μυστική ζωή των δέντρων. Τι αισθάνονται, πώς επικοινωνούν: η ανακάλυψη ενός κρυμμένου κόσμου

Μετάφραση Γ. Λαγουδάκου, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2017

